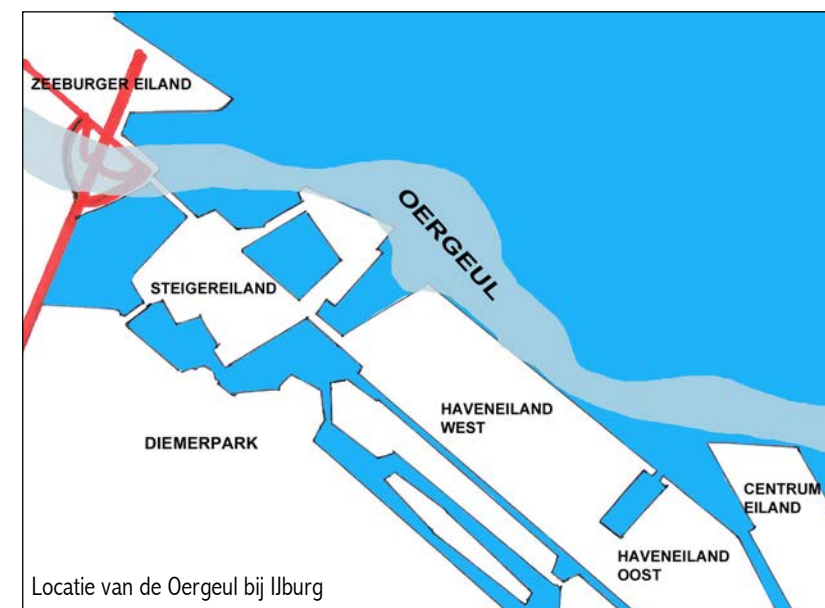

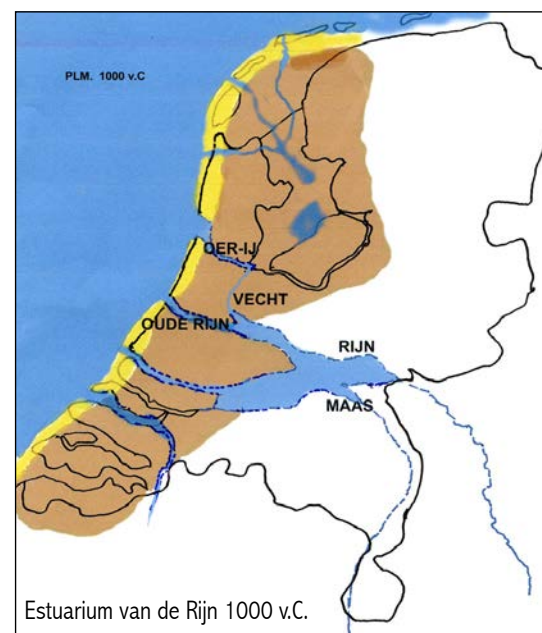

IJburg en de Oergeul

Vermoedelijk vragen weinigen zich af hoe het komt dat de eilanden van IJburg op hun huidige plek liggen. Welnu, de locatie van deze wijk is niet door de mens bepaald maar door de geologie.

TEKST: LIENEKE KOORNSTRA EN GUUS DE MOL
KAARTJES: GUUS DE MOL FOTO'S: PETER ELENBAAS (WWW.ONBEWOLKT.NL) & LIENEKE KOORNSTRA

Door het stijgen van de zeespiegel na de laatste ijstijd die ruim 10.000 jaar geleden eindigde, ontstonden getijdengeulen die ver landinwaarts reikten. Het Oer IJ was daar één van. Deze getijdengeul liep vanaf de plek waar nu Zandvoort ligt naar het oosten. Het Oer IJ maakte deel uit van een uitgebreid estuarium, een riviermond. De Vecht, toen een belangrijke tak van de Rijn, mondde via dit estuarium uit in de Noordzee, in dit geval ergens tussen Egmond en Castricum. In de loop van duizenden jaren veroorzaakte een constante waterstroom een diepe geul in de bodem. Op diverse plekken sleet deze zogenaamde Oergeul zelfs door zandlagen heen die dieper in de bodem zaten.

Ontstaan Zuiderzee

In de periode waarover we het hebben, lag een groot veenmoeras op de plek waar later de Zuiderzee zou komen. Als gevolg van bodemdaling ontstonden in dit moerassige gebied steeds grotere plassen die ten slotte met elkaar een groot

meer vormden, het Almere. Zo troffen de Romeinen het aan toen ze de Lage Landen bij de Rijn bezetten. De bodemdaling zette door en in de twaalfde eeuw spoelden tijdens een zware storm de laatste veenruggen weg die aan de noordkant het Almere van de Noordzee scheidde. De Zuiderzee ontstond. Vanaf dat moment waterde de Vecht in die zee af. Mede door de stagnerende afvoer van Rijnwater door het Oer IJ verzandde de monding ervan. Gevoed door veenrivieren als het Spaarne, de Zaan en de Amstel, draaide de stroomrichting van het IJ oostwaarts om.

Oergeul slibt dicht

De monding van de Oergeul schoof later in noordelijke richting en slibde als gevolg van strandwallen uiteindelijk dicht. Daardoor stond hij niet langer in verbinding met de Noordzee.

Het Oer IJ was nu een 'zeearm' van de kort daarvoor ontstane Zuiderzee. Als een lange, smalle baai liep hij landinwaarts.

Het water strekte zich zo ver westelijk uit dat hij nagenoeg nog in verbinding met de Noordzee stond. Bijna was Noord-Holland een eiland geweest, de provincie zat alleen via een smalle kuststrook aan Zuid-Holland vast. Door het wegvallen van de afvoer van Rijnwater naar de Noordzee slibde het Oer IJ langzaam dicht. De diepe geul vulde zich met slappe klei, veen en zand.

De haven van Amsterdam kreeg daarmee later te maken, zowel wat betreft de scheepvaart als inzake stadsuitbreidingen. De ondiepste plek kreeg de naam Pampus, verwijzend naar het papperige slib. Schepen lagen letterlijk enkele weken voor Pampus, tot ze over het ondiepe stuk bij vloed de haven konden binnenvaren.

De lagen slib lenen zich niet om op te bouwen. Vanwege de slappe ondergrond is Amsterdam gefundeerd op palen. Tot in de twintigste eeuw werden palen geslagen tot de eerste zandlaag die op ongeveer twaalf meter ligt. Daarna werd gemiddeld tien meter dieper geheid, tot de tweede zandlaag. In de Oergeul ontbreekt ook die zandlaag. Om op de plek waar de Oergeul zich bevindt te bouwen, moet de derde zandlaag worden bereikt. Die ligt op meer dan vijftig meter diepte!

Effect van de Oergeul

In 1996 werd in het milieueffectrapport over de nieuwe Amsterdamse wijk IJburg besloten dat er boven de Oergeul vanwege de onstabiele onder-

De derde zandlaag ligt op meer dan vijftig meter diepte

grond niet gebouwd mocht worden. IJburg I, bestaande uit het Haveneiland, het Steigereiland en de Rieteilanden, ligt er dan ook in zijn geheel ten zuiden van.

Op het nog te bouwen IJburg II, bestaande uit het Centumeiland, Middeneiland, Strandland en Buiteneiland, heeft het besluit uit 1996 echter geen invloed. De Oergeul loopt zelfs dwars onder het Middeneiland door! Bij nadere inspectie is namelijk gebleken dat de Oergeul op deze plek vrij ondiep is, de slappe klei reikt slechts tot elf meter onder Normaal Amsterdams Peil (NAP). Met behulp van extra zandaanvulling en verstevigingsmaatregelen kan dit eiland toch op de klei komen te liggen.

De geul speelde ook een rol bij aanleg van de Zeeburgerbrug die de toegang tot het nieuwe eilandenrijk vormt. Tijdens de werkzaamheden zagen de heiers een twintig meter lange heipaal zomaar in de bodem verdwijnen. Zij losten het probleem op door bovenop zo'n paal nog eens een paal van 25 meter te lassen. Zodoende bereikten ze de derde zandlaag, tevens de bodem van de Oergeul.

Het laat zich raden dat deze geul ook van invloed is geweest op de vormgeving van de Haveneilanden. ◀